

[K] **“BIO ART” IN EEN ECOLOGISCH
RARITEITENKABINET.
VERBEKE FOUNDATION IN KEMZEKE**

Er is vermoedelijk geen plek in Vlaanderen waar kunst en wetenschap zo sterk met elkaar vervlochten zijn als op het “ecologische landgoed” van de Verbeke Foundation, een uitgestrekte experimentele kunstensite in Kemzeke (Stekene), een havengebied ten westen van Antwerpen. Op 1 juni 2007 opende de stichting op de Westakker, nabij de autosnelweg, een privé-expositieterrein voor “cultuur, natuur en ecologie” en voor onderzoek in de kunsten. Met zijn ruim twaalf hectare natuurgebied is het een van de grootste privé-initiatieven voor *bio art*, hedendaagse kunst van kunstenaars die door ecologische vraagstukken geïnspireerd zijn.

Ze worden er uitgenodigd om in *situ* werk te maken. Ze leven vaak ook een tijdje op het artistieke landgoed als *artist in residence*. De Verbeke Foundation is een soort wetenschappelijk kunstkabinet. Je treft er, tussen schilderijen, tekeningen en sculpturen, de meest bizarre dingen aan. Ook doodskisten. De ‘biokunstcollectie’ is heel divers: hyperintelligente hazen die correspondentie uittikken op een antieke typemachine of met een pen op een vel papier wiskundige formules uitwerken; projecten over genetisch gemanipuleerde dieren; gekloonde huisdieren in plastic verpakking; in flessen bewaarde monstertjes op formol. Op exposities worden, met verbeelding en veel metaforen, pertinente en zeer actuele vraagstukken onderzocht, zoals de problematiek van het klonen en reproduceren van levende materie.

Je botst, waar je ook loopt door het onmetelijke erf, zowel binnen als buiten, op de restanten van

vroegere exposities: sloopstrossen, springveren, propellers, opgezette vogels en dierlijke karkassen. Kunstenaar Koen Vanmechelen kweekt er zijn genetisch gemanipuleerde kippen, eerst in broedmachines en vervolgens in flinke kooien met kippengaas. In een van die kooien zit een trotse haan met weelderige veren en een gouden spoor op zijn stok. Het min of meer blinde dier had nauwelijks nog sporen en Vanmechelen maakte een prothese van puur en schitterend goud.

Je kon er sinds de opening de meest wonderbaarlijke dingen zien. Het domein is een vreemde menagerie en een onvoorspelbare *Wunderkammer*, met zoölogische, nautische, medische en andersoortige kabinetten. Ooit wapperde op het dak van de kunsthangar de grootste Belgische vlag die ooit is ontvouwd, een tricolore megavlag als landmark, vijfduizend vierkante meter groot. In de verwilderde tuin zag ik twee imposante dinosauriërs grazen, gemaakt van oude en kapotte kerkstoelen. Binnen, in een gigantische museale ruimte waar je letterlijk door het zand rondart, stond een door Keith Haring beschilderde container – een van de vele scheepscontainers op het domein. Er hingen, op een van de tentoonstellingen, koeienkarkassen, decorstukken uit een film van Peter Greenaway. Strandbeesten wentelden zich door het zand. Op een wand waren getraliede bontjassen gespijkerd en in diepvriezers lagen ingevroren kunstwerken die te koop waren.

Geert Verbeke en Carla Lens verzamelen al jaren collages en assemblages. De collectie, opgebouwd rond het werk van voornamelijk Belgische kunstenaars en bestaande uit ruim tweeduizend kunstwerken, omvat dadaïstische en surrealistische collages uit de vroege jaren twintig (Paul Joostens, Michel Seuphor, E.L.T. Mesens, Marcel Mariën en Louis Scutenaire), werken van Camiel van Breedam, Christian Dotremont, Hugo Claus, Jo Delahaut, Jan Fabre, Panamarenko en Luc Tuymans. De Verbekes begonnen in de jaren negentig kunst te verzamelen, aanvankelijk abstracte werken, maar gaandeweg toch vooral collages en assemblages. De afgelopen jaren werd de verzameling uitgebreid naar *bio art*, “levende kunst”, met werk van kunstenaars die met levende materialen werken, met planten, dieren of geuren (de geurinstallaties van Peter De Cupere). Op hun “erf” exposeren ze kunstwerken die de relatie tussen de mens en zijn

Peter De Cupere, *Garbage City - Holiday Park*, 2010, installatie © Verbeke Foundation.

natuurlijke omgeving ter discussie stellen, werk van kunstenaars die op een experimentele manier omgaan met levende organismen en onderzoeken hoe die ontstaan, evolueren en vergaan. Voor sommige projecten, zoals met bijen, vissen, vogels en algen, wordt samengewerkt met universiteiten. De Foundation heeft daartoe een speciaal lab opgezet, het *labor(art)orium*, waar ze cellen kunnen kweken die ze nodig hebben voor hun werk.

De site is een “ademend organisme” en ziet er elke dag anders uit. “Onze tentoonstellingsruimte wil geen oase zijn”, luidt het credo van de Verbeke Foundation. “Onze presentatie is onaf, in beweging, ongepolijst, slordig, complex, onharmonieus, levend en onmonumentaal, zoals de wereld buiten de museummuren.”

In Kemzeke heeft de voormalige ondernemer Verbeke een uitgestrekt stuk land omgetoverd tot een “experimentele vrijplaats waar kunstenaars kunnen werken en bekeken kunnen worden”. Op die plek had hij jarenlang een transport- en opslagbedrijf. Hij deed het van de hand, kocht wat extra hectares grond en aangrenzende vijvers, en richtte de

vrachtwagenloods, de serres en de verlaadhallen in als reusachtige en weidse tentoonstellingsruimten.

Je waant je, al bij het binnenkomen, in een soort “experimentele zone” waar kunst en wetenschap worden beoefend. Her en der staan bizarre machines, fragiele constructies en vreemdsoortige voertuigen. De planten zijn uit de serres gehaald en vormen een verdorde tuin, in een kweekbassin met troebel water tuimelden ooit steuren en forellen die figureerden in een “biologisch kunstwerk”, overal liggen waterslangen en kabels, een wirwar van bedrading, kunst en natuur lopen er organisch in elkaar over. In een loods is een onderzoekslaboratorium ingericht, met kolven en pipetten, een plek voor alchemisten. In vitrines liggen dode dieren, waarvan via elektrodes het ontbindingsproces wordt omgezet in grafieken en muziek.

“Bij ons geen opzichtige spektakelgebouwen”, schreef iemand op een aan de wand gespijkerd papier, “maar een verfrissende, onpretentieuze plaats om kunst te bekijken en een subtiele kritiek op de kunstwereld.” In de Verbeke Foundation wordt geen opzichtige kunst getoond, maar wel werk dat

De tentoonstelling *Artificial Nature*, zomer 2009 © Verbeke Foundation.

ons in verwarring brengt. Verbeke verzamelt onder het motto “zonder dwarsliggers geen spoor”. Hij speurt naar zulke kunstzinnige dwarsliggers. In de Foundation wordt het werk van de Amsterdamse kunstenaar en theosoof Jacobus Kloppenburg bewaard, althans datgene wat nog overblijft van zijn assemblages, tekeningen, schilderijen en fotocollages. Het grootste deel van zijn oeuvre, dat hij in zijn Amsterdamse grachtenpand had opgeslagen, werd door de gemeente weggehaald en kwam in verbrandingsovens terecht. De Foundation bekommert zich nu om de restanten van Kloppenburgs chaotische kunstwerk, zijn “archief voor de toekomst”, waarvoor ook kunstenaar Waldo Bien zich jaren heeft ingezet.

Je kunt als bezoeker ook overnachten bij de Verbeke Foundation, in een huis van darmen of in een eenvoudig tentje. De Nederlandse kunstenaar Joep Van Lieshout ontwierp een CasAnus, een roodroze sculptuur in polyester, een enorme uitvergroting van het menselijke spijsverteringstelsel. Kevin van Braak maakte een twaalf meter hoge constructie met vier verdiepingen. Elke etage heeft een vloer van kunstgras met een tent en een

kampvuur. Sinds een paar jaar kunnen kunstenaars op het terrein werken en er een tijdje wonen om kunstwerken te maken, die vervolgens deel gaan uitmaken van de steeds uitdijende collectie.

De Verbeke Foundation is een werkplaats, een kraamkamer voor kunst. Ze treedt ook naar buiten, onder meer tijdens het zomerse kunstenfestival in Watou. Sinds halfweg januari 2011 heeft de stichting een galerie voor ‘ecologische kunst’ in de Antwerpse museumbuurt. Alles is voortdurend in beweging. Maar de kunst is ook vergankelijk, zoals organisch materiaal. Daarom vooral is Verbeke in *bio art* geïnteresseerd: je ziet iets ontstaan, groeien, verwelken en sterven, je ziet raadselachtige processen, en je wordt je bewust van je eigen vergankelijkheid.

PAUL DEPONDY

Verbeke Foundation, Westakker, Kemzeke (Stekene),
www.verbekefoundation.com, www.verbekegallery.com.